

Орієнтаційна Програма «Здоров'я підлітків» для Медичних Працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам.

Модуль В

Посібник для викладача

Статеве та репродуктивне здоров'я підлітків

Київ-2009

Заняття та заходи	Сторінка	Час	Матеріали і джерела
Заняття 1 Вступ до модулю 1-1 Цілі модулю 1-2 Вибіркова перевірка	В - 5	10 хв	Посібник з модулю В Слайди В1-1,В1-2
Заняття 2 Глобальні тенденції у термінах початку пубертатного періоду та середній вік вступу до шлюбу 2-1 Міні-лекція 2-2 Обговорення на пленарному занятті	В - 7	20 хв	Дані про початок пубертатного періоду та про середній вік вступу до шлюбу на місцевому рівні Слайди В2-1,В2-2,В2-3
Заняття 3 Фактори, що впливають на початок статевих стосунків у підлітків 3-1 Пленарна дискусія 3-2 Робота в групах 3-3 Зворотний зв'язок з учасниками на пленарному занятті й обговорення 3-4 Міні-лекція	В - 10	50 хв	Стендовий блокнот В1 Слайди В3-1,В 3-1-1, В3-2,В3-3
Заняття 4 Наслідки незахищених статевих стосунків 4-1 Мозковий штурм 4-2 Рольова гра щодо використання презервативів 4-3 Підведення підсумків	В - 16	35 хв	Стендовий блокнот В-2
Заняття 5 Причини отримати доступ до послуг у галузі статевого репродуктивного здоров'я медичним працівникам 5-1 Робота в групах та обговорення на пленарному занятті 5-2 Мозковий штурм	В - 18	40 хв	Стенові блокноти В-3, В-4
Заняття 6 Огляд модулю 6-1 Обзор робочих аркушів вибіркової перевірки 6-2 Огляд цілей 6-3 Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ІЩОП) 6-4 Нагадування та закриття	В - 22	10 хв	Стендовий блокнот В-5
Додаток 1	В - 24		

Всього **2 год.55 хв.**

Контрольний перелік для підготовки модулю

Контрольний перелік для підготовки модулю містить важливу інформацію, включаючи нагадування, “корисні поради”, списки матеріалів та обладнання, необхідних для проведення даного модулю. Ми рекомендуємо вам заздалегідь перевірити наявність всього необхідного за контрольним переліком.

Попередня підготовка до модулю

- Переконайтеся, що у вас є достатня для всіх учасників семінару кількість копій Посібника з модулю (ПМ);
- Переконайтеся, що стендові блокноти готові для виконання роботи в групах;
- Зберіть дані про початок пубертатного періоду та про середній вік вступу до шлюбу на місцевому рівні, підготуйте слайди з місцевою інформацією додатково до даних на світовому рівні;
- Переконайтеся, що викладачі знайомі зі своїми функціями під час проведення своїх занять.

Матеріали та аудіо-відео обладнання

■ Матеріали:

Стандартні

Посібник з модулю (ПМ)

Слайди

Стендові блокноти

VIPR картки

Робочі аркуші вибіркового перевірок

Шкала вимірювання настрою

Дошка актуальних проблем

Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ЩОП).

Специфічні для модулю

Слайди з інформаційними даними про стан статевого та репродуктивного здоров'я підлітків у країні.

■ Обладнання:

Відео/слайд проектор (мультимедієне обладнання) або графопроєктор
Стендові блокноти з порожніми аркушами
Липка стрічка, шпильки або клей – Таблички з іменами
Кольорові фломастери
Блокноти
Фломастери
Ручки.

Огляд модулю

Даний модуль Орієнтаційної Програми є основним. Модуль представляє вступну інформацію до розділу статевого та репродуктивного здоров'я підлітків (СРЗП) і закладає фундамент для подальших **факультативних модулів**:

- Є. ПРОФІЛАКТИКА ВАГІТНОСТІ У ПІДЛІТКІВ
- Ж. МОЛОДІ ЛЮДИ ТА ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН
- З. МОЛОДІ ЛЮДИ ТА ВІЛ

На проведення даного модулю відводиться три години. Ми пропонуємо запросити підлітків взяти участь в даному та подальших модулях, щоб познайомити дорослих учасників семінару з точкою зору підлітків при проведенні обговорення.

Заняття 1

Вступ до модулю

10 хв

Мета заняття

- Надати оглядові дані по модулю, включаючи цілі.

захід 1-1

Цілі модулю

Почніть з привітання учасників. Дайте інформацію про наявність в учасників посібників з модулю для учасника, робочих аркушів вибіркової перевірки, індивідуального Щоденника Орієнтаційної Програми (ЩОП).

Поясніть, що даний модуль – це вступ у питання статевого та репродуктивного здоров'я підлітків (СРЗП).

Виведіть на екран цілі модулю (**слайди В1-1 і В1-2**) та прочитайте їх вголос по черзі.

СЛАЙД В 1-1

Цілі модулю

- Перерахувати фактори, що впливають на ранній початок статевого життя підлітків
- Визначити захисні фактори та фактори ризику, що впливають на статеве життя підлітків

СЛАЙД В 1-2

Цілі модулю

- Перерахувати основні наслідки раннього вступу підлітків у незахищені статеві стосунки
- Визначити фактори, що ускладнюють вільний доступ підлітків до інформації і послуг у сфері статевого та репродуктивного здоров'я

Заохочуйте учасників ставити питання та піднімати будь-які проблеми, що хвилюють їх, якщо такі є.

захід 1-2

Вибіркова перевірка

Поясніть, що метою проведення вибіркової перевірки (додаток 1) є допомога учасникам оцінити власні знання, набуті в ході роботи над модулем.

Проінформуйте учасників, що листи вибіркової перевірки не збиратимуться, не оцінюватимуться або не перевірятимуться жодним з викладачів.

Попросіть учасників заповнити робочі аркуші по мірі своїх можливостей і зберегти їх для порівняння при огляді модулю.

Дайте їм декілька хвилин, щоб виконати завдання.

Поясніть учасникам, що ви обговорюватимете відповіді на останньому занятті модулю, та що ви відповісте на будь-які питання або коментарі, які виникнуть.

Роз'ясніть учасникам інструкції, записані на кожному робочому аркуші вибіркової перевірки, і переконаєтесь, що вони зрозуміли, як правильно їх заповнювати.

Дайте учасникам п'ять хвилин на виконання даного завдання.

КОРИСНА ПОРАДА

Попросіть учасників записувати будь-які питання на Дошці актуальних проблем, щоб можна було повернутися до їх обговорення пізніше у ході семінару. Покажіть, де знаходиться Дошка актуальних проблем, яка має бути розташована на видному місці, щоб кожен учасник мав до неї вільний доступ.

Заняття 2

Глобальні тенденції у термінах початку пубертатного періоду та середній віку вступу до шлюбу

V
20 хв

Мета заняття

- Підкреслити важливі фізичні зміни, пов'язані з пубертатним періодом, та описати світові тенденції відносно початку пубертатного періоду та середнього віку вступу до шлюбу.

захід 2-1

Міні-лекція

Поясніть, що темою майбутньої міні-лекції будуть зміни, через які проходять підлітки у пубертатному періоді.

Розберіть слайди від С2-1 до С2-3 та спирайтеся на теми для обговорення, в яких наведена детальніша інформація по представлених слайдах.

Попросіть ставити питання та давати коментарі. Заохочуйте учасників відповідати на питання, що виникають у ході лекції, та ділитися своїм досвідом і розумінням проблеми. Така тактика поведінки допоможе їм розслабитися та вступити в обговорення питання, з якого багатьом учасникам досить нелегко висловити свою думку (**слайд В 2-1**).

СЛАЙД В 2-1

Зміни у підлітка під час пубертатного періоду і статевої зрілості

- Стрімке зростання та зміни будови тіла
- Поява вторинних статевих ознак
- Формування репродуктивної функції
- Зміни соціальних поглядів та очікувань

Тема для обговорення

Підлітковий вік – це перехідний період від дитинства до зрілості. Даний перехідний період супроводжується серйозними фізичними, фізіологічними та соціальними змінами. Початок пубертатного періоду “сповіщає” про важливий крок на шляху до зрілості. У поняття пубертатний період включаються фізіологічні зміни, що відбуваються у ранньому підлітковому віці (інколи у пізньому дитячому періоді), які приводять до розвитку статевої та репродуктивної функції.

Фізичне зростання та розвиток виявляється стрімким зростанням, що супроводжується помітними змінами розміру та форми тіла. Особливо очевидно стає різниця між зовнішнім виглядом дівчаток і хлопчиків. Наприклад, у дівчаток збільшуються молочні залози й об'єм стегон, тоді як у хлопчиків іде розвиток мускулатури за чоловічим типом.

Перераховані зміни супроводжуються і рядом інших змін, наприклад, поява пахвового та лобкового волосяного покриву у дівчаток та у хлопчиків, зміна тембру голосу та поява волосся на обличчі у хлопчиків.

Відмічається стрімкий розвиток статевих органів. Поява менструальної функції та продукція сперми мають велике значення на даному етапі розвитку.

У багатьох традиційних культурах існують складні ритуали, які проводяться, щоб відзначити початок пубертатного періоду, “оголосити” про статеву зрілість і відсвяткувати “появу” нового дорослого члена суспільства. Навіть у сучасному світі початок пубертатного періоду є вирішальним моментом у житті людини і також впливає на відношення суспільства та сім'ї, що стосується його/її становища та ролі.

СЛАЙД В 2-2

У дівчаток у сучасному світі пубертатний період починається набагато раніше

- За останніх 10 років вік початку менструальної функції в Україні знизився від 14.4 до 12.6 років

Тема для обговорення

Як правило, пубертатний період починається у дівчат раніше, ніж у хлопчиків. Сучасні дівчата вступають у пубертатний період у проміжку між 8 та 13 роками, а хлопчики між 9 та 14 роками. У багатьох частинах світу, як в індустріально розвинених, так і в країнах, що розвиваються, дівчатка досягають пубертатного періоду раніше, ніж в попередні десятиліття.

Наприклад, у польок, мешканок великих міст, вік початку менструальної функції складає в середньому 12,1 років, а у мешканок сільської місцевості – 13,5. У єгиптянок Каїра – 12,7 років, а в сільській місцевості – більше 13 і так далі. У італійських сім'ях з високим економічним рівнем (перш за все, високим заробітком батька) дівчината починали менструвати у 12,6 років, а з низьким – в 13,1. У сільській місцевості період початку менструальної функції частіше настає влітку, а в міських умовах – у зимовий період. При цьому в гірських селах настання початку менструальної функції також частіше припадає на зиму та відбувається з великою затримкою (в індійок м. Делі початку менструальної функції складає 13,4 років, а у мешканок високогірних районів – цілих 16,6). Нарешті, у росіян м. Батумі це значення дорівнює 12,1 років, а у грузинок того ж міста – 12. В Україні середній вік початку менструальної функції – 12,6 років.

СЛАЙД В 2-3

Середній вік вступу до шлюбу в Україні (за даними дослідження Українського інституту соціологічних досліджень ім. А. Яременка, 2007 р.)

	Чоловіки	Жінки
1989 р	26,8	25,3
2001 р.	28,1	25,9
2002 р.	30	27

Тема для обговорення

Поясніть, що даний слайд відображає світову тенденцію до збільшення середнього віку вступу до шлюбу для чоловіків і для жінок в Україні за 10-річний період. В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, відмічається тенденція до ранішого вступу до пубертатного періоду, що супроводжується прямо протилежним зростанням середнього віку вступу до шлюбу.

захід 2-2

Обговорення на пленарному занятті

Попросіть учасників ставити питання та давати коментарі. Не прагніть відповісти на всі питання самі. Попросіть інших учасників відповісти, таким чином стимулюючи обмін думками та перспективами, ідеями та досвідом.

Поділіться доступною інформацією про початок пубертатного періоду та про середній вік вступу до шлюбу на місцевому рівні.

Заняття 3

50 хв

Фактори, що впливають на початок статевих стосунків у підлітків, у т.ч. і ранніх.

Мета заняття

- Перерахувати фактори, що впливають на початок статевих стосунків у підлітків, у т.ч. і ранніх
- Визначити захисні фактори та фактори ризику, що впливають на статеве життя підлітків.

захід 3-1

Пленарна дискусія

Розібратися з визначенням понять «Статеве життя». Поняття «Статеве життя» може бути інтерпретоване різними людьми по-різному. Даний термін включає:

- дії, що застосовує підліток по відношенню до своїх статевих органів, тобто мастурбація,
- дії, що здійснюються по відношенню до іншої людини. Такі дії можуть варіюватися від простого тримання за руки та ласкавих дотиків до проникаючого, орального, вагінального або анального сексу. Такі статеві дії можуть відбуватися з партнерами як своїми, так і протилежної статі. .

Перш ніж відповідати на питання у невеликих групах, прийдіть до загального визначення “статевого життя”

захід 3-2

Робота в групах

Розділіть учасників на три групи (розрахувавшись на перший, другий і третій). По можливості, об'єднаєте членів групи по регіонах. У кожній групі (по можливості) мають бути учасники-підлітки. Прикріпіть на стіну заздалегідь підготовлені питання на **стендовому блокноті В1** і прочитайте їх вголос.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ В 1

- Середній вік у вступу до статевих стосунків у вашому регіоні
- Що таке, на вашу думку, ранній початок статевих стосунків?
- Статеве життя сучасних підлітків (хлопчиків і дівчаток) у вашій країні/регіоні активніше, ніж 10 років тому?
- Які фактори сприяють цьому?

Підказка:

Ранній початок статевого життя – це початок статевого життя до закінчення підліткового віку та з урахуванням особливостей пубертатного періоду. (Мавров І.І. –Статеві хвороби Москва. 2002)

захід 3-3

Зворотний зв'язок з учасниками на пленарному занятті й обговорення

Попросіть кожную групу по черзі представити свої картки (прикріпивши свої відповіді на кожне питання на окремий стендовий блокнот) і коротко прокоментувати свої відповіді.

Прагніть спрямовувати дискусію в потрібне русло; у результаті дискусії повинно стати ясно, чи прийшли учасники до єдиної думки. Відсутність згоди між групами підкреслює той факт, що поняття “Статеве життя” підлітків сильно варіюється для різних груп населення, наприклад для дівчат/хлопців, що перебувають/не перебувають у шлюбі, підлітків або груп з різних регіонів країн (міські у порівнянні з сільськими підлітками). Використовуйте всілякі думки учасників під час проведення дискусії, заохочуйте учасників ширше дивитися на речі.

захід 3-4

Міні-лекція

Покажіть **слайд В 3-1** і спирайтеся на матеріал, викладений у темі для обговорення, щоб детальніше викласти дані, наведені на слайді.

СЛАЙД В 3-1

Позашлюбні статеві стосунки у Південній Америці та Карібському регіоні

Країна та рік дослідження	Жінки		Чоловіки	
	Відсоток зареєстрованих статевих стосунків вік 15-19 років	Середній вік початку статевих стосунків	Відсоток зареєстрованих статевих стосунків вік 15-19 років	Середній вік початку статевих стосунків
Бразилія, 1989	16	16.8	69	15.1
Чилі, 1988	19	17.9	48	16.0
Коста-Ріка 1991	19	17.9	48	16.0
Гватемала, 1986	12	16.7	65	14.8
Ямайка, 1993	59	15.9	75	13.9
Мексика, 1985	13	17.0	44	15.7

СЛАЙД В 3-1-1**Вік початку статевих стосунків серед 15-16-річних підлітків,
що заявили про їх наявність, %**

(За даними дослідження, проведеного у рамках міжнародного проекту ВООЗ “Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України” Українським інститутом соціологічних досліджень ім. О.Яременка, 2006 р.)

Вік	10 клас Хлопчики	10 клас Дівчатка	I курс ПТУ Хлопчики	I курс ПТУ Дівчатка	I курс ВНЗ Хлопчики	I курс ВНЗ Дівчатка
11 років і раніше	3	-	2	3	7	3
12 років	9	7	8	-	5	3
13 років	21	14	15	3	7	2
14 років	33	43	23	16	23	15
15 років	21	29	32	42	43	50
16 років	9	7	19	36	13	25
Немає відповіді	4	-	1	-	2	2

ПТУ-профтехучилище, ВУЗ-Вищий навчальний заклад

Тема для обговорення

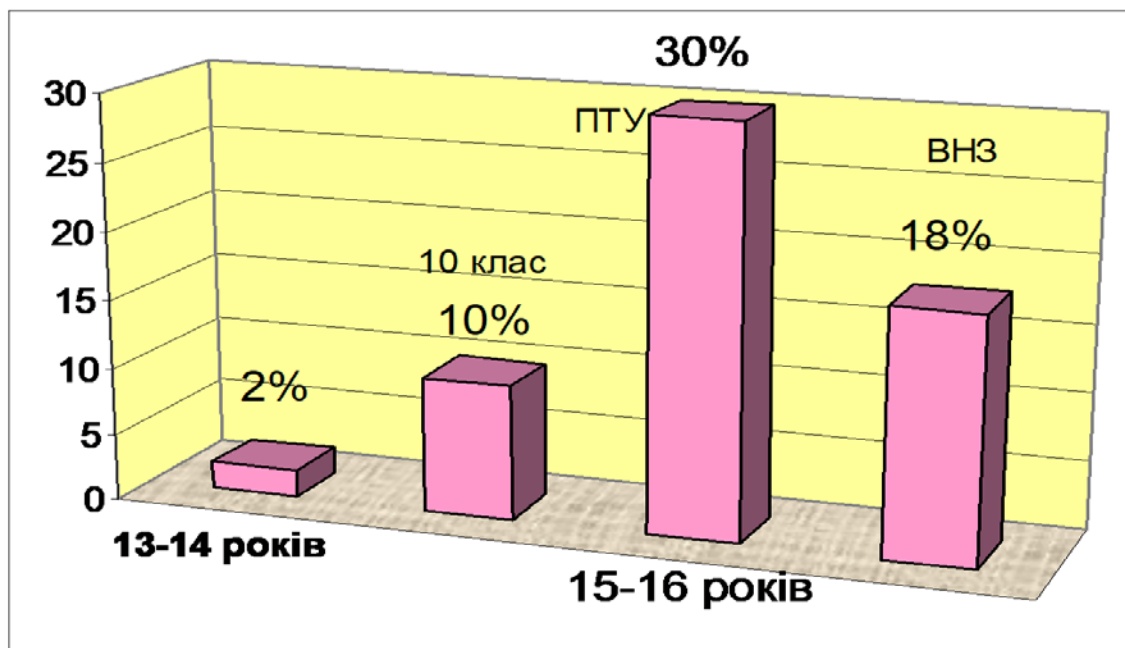
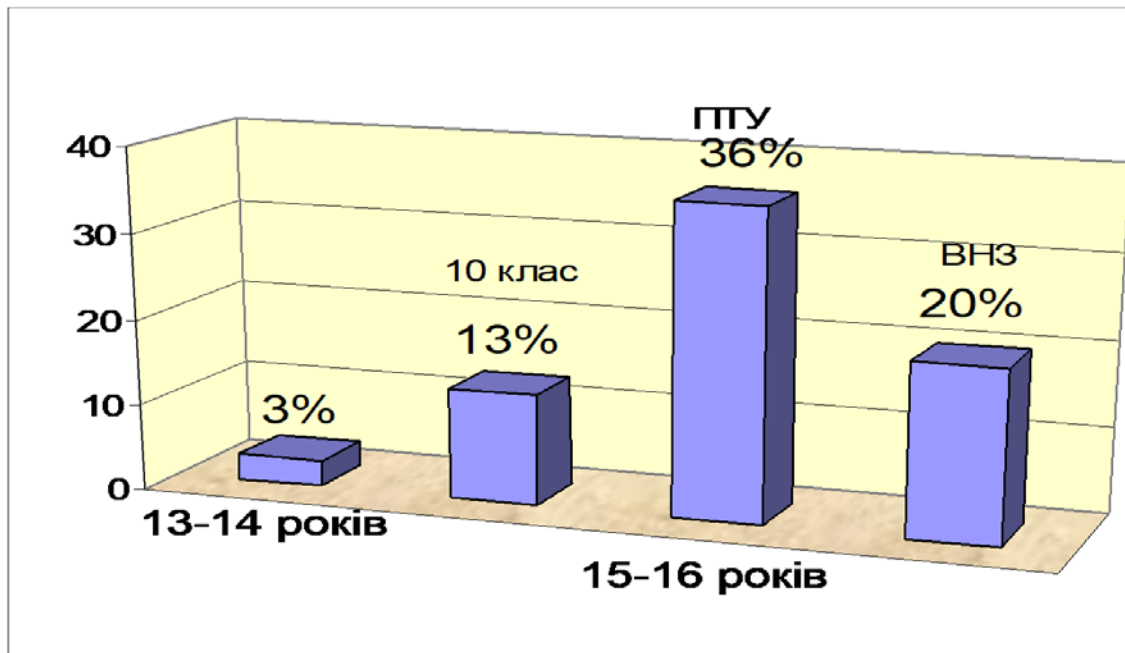
На **слайді В 3-1** представлені результати досліджень, проведених у країнах Південної Америки та Карібського регіону. На **слайді В 3-1-1** результати досліджень в Україні, 2006 рік. Результати досліджень представляють дані про середній вік вступу до статевих стосунків і відсотка зареєстрованих статевих стосунків серед підлітків у віці 15-19 років.

Відповідно до даних, наведених у цій таблиці, наголошується більший відсоток хлопчиків, що живуть статевим життям, ніж дівчаток того ж віку. Більш того, для хлопчиків характерний раніший вік початку статевого життя, ніж для дівчаток (13,9-15,7 років для хлопчиків і 15,9-17,9 років для дівчаток).

У декількох країнах світу відмічена тенденція до початку статевого життя у ранішому віці у порівнянні з попередніми поколіннями. Проте необхідно відзначити, що у деяких країнах вік початку статевого життя залишився незмінним, а інколи навіть мав тенденцію до збільшення. **СЛАЙД 3-1-2**

СЛАЙД В 3-1-2

**ВІК ПОЧАТКУ СТАТЕВОГО ЖИТТЯ ДІВЧАТОК – ПІДЛІТКІВ
ТА ВИКОРИС ТАННЯ ЗАСОБІВ КОНТРАЦЕПЦІЇ**

«Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України» О.М. Балакірєва, Н.О. Рингач, Р.Я. Левін та інші, 2007р

Так, вік початку статевого життя у дівчаток, за даними дослідження, проведеного в 2007 році в рамках міжнародного проекту Всесвітньої організації охорони здоров'я Українським інститутом соціологічних досліджень ім. Олександра Яременка серед учнів шкіл, ПТУ, вузів – складає 2% – у віці 13-14 років, 10% – учнів 10-х класів, 30% – учнів, 18% – студентська молодь. (*Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України \О.Н. Балакирева, Н.О. Рінгач, Р.Я. Льовін та інші, 2007р.*)

Якщо у вас є дані про вік початку статевого життя серед місцевих підлітків, поділіться ними з учасниками та порівняйте їх з даними, наведеними на робочих аркушах вибіркової перевірки 1 і 2

Закінчіть обговорення, зробивши огляд по відповідях на питання, наведені на **слайді В3-2**.

СЛАЙД В 3-2

Ключові фактори, що справляють вплив на початок статевих стосунків

- “Ранні” шлюби
- Зміна соціальних норм і “заходів контролю” над статевим життям
- Вразливість молодих людей до примусових статевих зв'язків і насильства
- Бідність і низький соціальний рівень життя

Тема для обговорення

У деяких країнах світу, особливо у традиційних культурах окремих частин Африки та Південної Азії, дівчаток все ще “видають заміж” у ранньому віці, навіть якщо це заборонено законами країни.

У багатьох країнах світу сучасні діти та підлітки частіше стикаються з реаліями іншого життя, відмінного від того, що був у їх батьків. Засоби масової інформації, включаючи глобальні телевізійні мережі, та всесвітня мережа Інтернету, що розширюється, вплинули на зміну соціальних норм, якими живуть сучасні підлітки. Одночасно йде процес, який перетворює соціальні “заходи контролю”. Дане явище дозволяє сучасним підліткам вступати у ранні статеві відносини у порівнянні з попередніми поколіннями. Багато молодих людей змушено вступати у статеві стосунки. У багатьох країнах дівчатам не вистачає сили, впевненості в собі та навичок, щоб протистояти небажаним статевим зв'язкам або наполягти на безпечному сексі.

Бідність і низький соціальний рівень життя дуже часто, особливо це стосується дівчат, змушує молодих людей займатися проституцією. Економічні труднощі змушують як дівчаток, так і хлопчиків покидати будинок і шукати засобів існування у неформальному, інколи тіньовому секторі економіки, тим самим стаючи об'єктом статевих домагань.

СЛАЙД В 3-3

Захисні фактори або фактори ризику для підлітків раннього початку статевих стосунків

	Африка	Азія	Карібський регіон	Південна Америка	Північна Америка
Хороші стосунки з батьками	+	+	+	+	?
Хороші стосунки з вчителями	+	+	?	+	Не має значення
Друзі, що живуть статевим життям	-	?	-	-	?
Наявність шкідливих звичок	-	?	-	?	?
Наявність релігійних вірувань		+	+	?	+

Позначення: «+» захисний фактор, «-» фактор ризику «?» не досліджувалося

Джерело: ВООЗ. Розширення горизонтів. Значення балансу факторів ризику та захисних факторів для підлітків. 2002

Тема для обговорення

У даній таблиці представлені результати світових досліджень або фактори, що справляють вплив на ранній початок статевого життя. Захисні фактори та фактори ризику можуть пояснити різницю поведінки підлітків, навіть враховуючи такі змінні як стать, вік, етнічну групу та соціально-економічний статус.

Ранній початок статевого життя без використання засобів захисту може призвести до небажаної вагітності та захворювань, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ. З даної таблиці ми можемо зробити такі висновки:

- **Ситуація в сім'ї:** для підлітків, що знаходяться у хороших стосунках зі своїми батьками, характерний пізніший початок статевого життя;
- **Ситуація в школі:** для підлітків, що знаходяться в довірливих стосунках зі своїми вчителями, характерний пізніший початок статевого життя;
- **Стосунки з друзями:** підлітки, які переконані, що їх друзі живуть статевим життям, найімовірніше також рано вступають у статеві відносини;
- **Питання релігії:** для підлітків, що сповідують релігійні традиції, характерний пізніший початок статевого життя;
- **Шкідливі звички зв'язані між собою:** для підлітків, що приохотилися до інших шкідливих звичок, таким як вживання алкоголю і наркотиків, існує велика вірогідність раннього початку статевого життя.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ В -1

- Середній вік вступу у статеві стосунки у Вашому регіоні?
- Що таке, на Вашу думку, ранній початок статевого життя?
- Статеве життя сучасних підлітків (хлопчиків і дівчаток) у Вашому регіоні більш активне, ніж 10 років тому?
- Які фактори сприяють цьому?

Попросіть учасників ставити питання та давати коментарі. Не прагніть відповісти на всі питання самі. Заохочуйте учасників відповідати на питання, що виникають у ході лекції, та ділитися своїм досвідом і розумінням проблеми

Заняття 4

Наслідки раннього початку
незахищених статевих стосунків

V

35 хв.

КРИСНА ПОРАДА

Дане заняття може бути пропущене, якщо в ході попереднього заняття всі учасники дійшли згоди, що підлітки в їх країні не живуть статевим життям або що є дуже невелика вірогідність, що підлітки вступають у дошлюбні статеві стосунки частіше, ніж їх однолітки 30 років тому.

Мета заняття

Перерахувати наслідки змінної статевої культури підлітків.

захід 4-1

Мозкова атака -20 хв.

Повісьте на стіну **стендовий блокнот В-2** і прочитайте питання вголос.

Попросіть кожного з учасників дати відповідь на кожне з питань. Відповіді записуйте на фліпчарт, розділяючи їх на 4 колонки відповідно до поставлених питань. Попросіть учасників ставити питання та давати коментарі та, як на попередніх заняттях, не прагніть відповісти на всі питання самі.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНО В-2

Враховуючи змінні тенденції початку статевого життя, які наслідки для

- 1 - підлітків;
- 2 - їх сімей;
- 3 - суспільства в цілому;
- 4 - для дітей, народжених від батьків-підлітків;

захід 4-2

Рольова гра щодо використання
презервативу -10 хв

Учасники еднуються в пари (на розрахунок один, два) кожна пара отримує презерватив. Учасники під номером один - грають роль спеціаліста, які навчають підлітка, а учасники під номером два - підлітків. Учасникам дається 5 хвилин для виконання вправи. Потім запрошується одна пара (за бажанням) для демонстрації на загальну групу

При виконанні вправи, викладач робить акценти на наступні моменти

Використання презервативів підлітками є найбільш ефективним засобом захисту від ВІЛ-інфікування, ЗПСШ, а також незапланованої вагітності

Как правильно використовувати презерватив:

- Перевірити термін придатності на упаковці. Не використовувати презерватив з простроченим терміном придатності, тому що такий презерватив може розірватися.
- Зберігати презерватив необхідно в прохолодному та сухому місці. Не можна носити презерватив в задній кишені джинсів (для запобігання пошкодження презерватива).
- Відкривати упаковку обережно, щоб не порвати презерватив. Не відкривати упаковку зубами.
- Презерватив потрібно одягати на ерогований статевий орган до початку сексуальних контактів.
- Перед тим як одіти презерватив, потрібно зажати кінчик презервативу пальцями, щоб залишився 1 сантиметр пустого простору на кінчику для сперми, тримаючи зажатим кінчик презерватива, розкатуєте презерватив по всьому ерогованому пенісу.
- Після полового контакту зніміть презерватив з пенісу до спаду ерекції, притримуючи край презерватива, щоб не розлилась сперма.
- Утилізуйте презерватив в безпечне місце, (в корзину для сміття, не кидайте в унітаз).
- Використовувати презерватив можливо тільки один раз.

Пом’ятайте, що для підлітків презерватив:

- найбільш доступний та дешевий засіб для безпечного сексу;
- не шкодить здоров’ю підліткам;
- надійно захищає від ЗПСШ, ВІЛ, незапланованої вагітності

захід 4-3

Зворотний зв’язок з учасниками на пленарному занятті й огляд - 5 хв

Разом з учасниками семінару підсумуйте отриманий результат з відповідями на наступні питання: (**Стеновий блокнот В 2**)

- Наслідки для підлітків
- Наслідки для дітей, народжених від батьків-підлітків
- Наслідки для їх сімей
- Наслідки для суспільства.

Завершіть дискусію, зробивши огляд наслідків незахищеного статевого життя серед підлітків (для дівчаток і для хлопчиків, включаючи такі наслідки, як рання та небажана вагітність і захворювання, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ/СНІД; не забувайте і про соціальні наслідки, такі як негативне ставлення суспільства та невелика можливість здобути формальну освіту).

Нагадаєте учасникам переглянути посібник, щоб отримати більше інформації з тематики цього заняття.

Заняття 5

40 хв

Причини, що заважають підліткам отримати доступ до медичних послуг у галузі статевого та репродуктивного здоров'я

Мета заняття

- Перерахувати причини, що заважають підліткам отримати доступ до інформаційних і медичних послуг у галузі статевого та репродуктивного здоров'я, а також заходи, яких можна вжити для усунення таких перешкод.

КОРИСНА ПОРАДА

Детальніша інформація про заходи, які можуть бути проведені медичними працівниками для підвищення доступності медичних послуг для підлітків, буде представлена у модулі Г Медичні служби, дружні до підлітків.

захід 5-1

Робота в групах та обговорення на пленарному занятті

10 хв.

Розбийте учасників на дві групи. Дайте кожній групі одне ситуативне завдання. Кожній групі дається 10 хвилин на прочитання свого завдання.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ

Ганна, 14-річна дівчинка, відвідувала школу і була кращою ученицею в класі. Її найближча подруга Марія вчилася у цьому ж класі, і дві дівчинки були дуже популярні серед своїх одноліток. Ганна приїхала з невеликого села в одній із країн колишнього СНД, а Марія була дочкою процвітаючого бізнесмена з великого міста цієї ж країни.

Дівчатка мали багато спільних секретів. Вони обоє були незайманими та походили з сімей православних християн. Одного вихідного дня, на другий рік перебування у школі, дівчата у студентському таборі познайомилися з двома хлопчиками із сусіднього інтернату. Стосунки підлітків призвели до перших статевих стосунків. Сталося це рівно за місяць до початку канікул у школі.

Наступного місяця в обох дівчат була затримка менструального циклу. Оскільки дівчатка були на канікулах, вони не поділилися цим секретом до повернення в школу. Чи могли вони бути вагітні? Оскільки інтернат знаходився поряд з великим містом, мама Марії приїжджала відвідувати свою дочку кожного місяця. У наступний приїзд матері Марія все розповіла їй. Мама негайно зрозуміла, що відбувається. Вона взяла дозвіл для Марії з екстрених родинних причин виїхати і відвезла дочку до свого гінеколога для переривання вагітності. Вже у понеділок Марія повернулася до школи.

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ 1

Ганна не залишала школи, і незабаром вчителі почали підозрювати, що вона вагітна. Їй часто ставало погано, часто мінявся настрій, її успішність у школі сильно знизилася, і шкільна медсестра викликала її для огляду. Щоб потрапити до поліклініки, Ганна була змушена пропустити заняття. Її вагітність підтвердилася при обстеженні, і згідно шкільним правилам дівчинку усунули від занять у школі та дали супровідний лист для її батьків. Ганна не тямала себе від горя. У неї не було грошей на зворотню дорогу. Її батьки були дуже набожні й убили б її, якби почули, що сталося з їх дочкою. Нажахана, дівчинка пішла до місцевої лікарні по допомогу. У лікарні було дуже соромно, оскільки вона була єдиною молодою дівчиною та їй здавалося, що всі відвідувачі та персонал дивляться на неї. Вона вистояла довгу чергу в реєстратурі, де був потрібно підпис її батьків. Медичний працівник відчитав її за аморальну поведінку і сказав, що жодні медичні послуги не будуть надаватися їй без попередньої згоди батьків. Дівчинка була змушена піти ні з чим.

Марія дала їй трохи грошей, і Ганну поїхала до великого місті до свого дядька, який працював будівельником на будівництві та жив в бідному районі. Коли він повернувся з роботи, Ганна прикинулася хворою і сказала, що її вигнали з школи через високу вартість навчання. Дядько поспівчував їй, але не зміг допомогти матеріально. Тому він надіслав листа батькам Ганни з проханням вислати дівчинці грошей.

Ганна була на четвертому місяці вагітності, що було досить важко приховувати. На шостому місяці вагітності дружина дядька помітила, що Ганна вагітна. Дядько дівчинку дуже сильно розсердився та вигнав дівчинку з дому. Самотня, без коштів для існування і без даху, Ганна прийняла запрошення від хлопця, що жив по сусідству.

Через два місяці Ганна народила недоношеного хлопчика у медичному центрі неподалік. Близько двох тижнів дитина повинна була залишатися в лікарні. Коли Ганну з дитиною виписали, вона дізналася, що хлопець, який прихистив її, переїхав.

Вона була у розпачі! 15-річна дівчинка з недоношеним дитям на руках, без грошей, без даху над головою. Ганна змушена була жити в єдиному місці, яке змогло прихистити її. Жінка, що торгувала спиртними напоями у бідному районі великого міста, найняла її на роботу, щоб обслуговувати клієнтів. Це стало життям Ганни...

2 з 2

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ 2

Суліко, 12-річна дівчинка, що жила з двома молодшими братиками та батьками в одному місті Середньої Азії. Сім'я дівчинки була із середнім рівнем достатку, і її батьки дуже любили своїх дітей. Суліко зростала щасливою дитиною. Вона добре вчилася в школі, її любили не лише вчителі, але і її однокласники.

Одного дня Суліко відчула себе дуже некомфортно через те, що її спідня білизна намокнула. Поглянувши вниз, вона помітила, що її сукня було просочене кров'ю. Її сусідка по парті також помітила це та розповіла все вчительці. Вчителька перервала урок, вивела дівчинку у вчительську кімнату, аби запропонувати дівчинці привести себе у порядок і підкласти гігієнічну прокладку. Суліко не знала, що з нею відбувається, і що їй тепер робити. Вона була шокована.

Її вчителька пояснила іншим вчителям, присутнім у кімнаті, що сталося, сказала дівчинці посидіти у кутку вчительської, а сама повернулася на заняття. Ніхто з учителів не звертав на дівчинку жодної уваги. Суліко тихо сиділа в кутку протягом двох годин, поки не закінчився шкільний день. Дівчинка не знала, що відбувається з нею, і гаряче молилася, аби нічого серйозного не загрожувало їй. Після того, як всі вчителі пішли, вона потихеньку вибралася з вчительської. Переконавшись, що нікого не залишилося в класній кімнаті, вона зібрала свої речі і пішла додому, прикриваючи забруднену сукню.

1 з 2

СИТУАЦІЙНЕ ЗАВДАННЯ 2

Коли Суліко прийшла додому, вона розплакалася і розповіла матерів, що з нею сталося в школі. Мати заспокоїла дочку, випроварила з кімнати братів дівчинки і відвела її у ванну кімнату. Мати пояснила дівчинці, що це був знак того, що Суліко стала дівчиною.. Вона розповіла дочці, як поводитися і що таке кровотеча продовжуватиметься декілька днів. Мати також пояснила, що ця кровотеча повторюватиметься кожного місяця протягом наступного життя.

Суліко пішла спати, але її думки крутилися як у вихорі. У неї було дуже багато питань, які вона вирішила задати Зареми, дівчинці із старшого класу, з якою вона була знайома.

2 з 2

Після того, як учасники завершили читання ситуаційних завдань, повісьте **стендовий блокнот В-3** з написаними питаннями і прочитайте його вголос.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНО В-3**Ситуаційне завдання 1:**

Чому 14-річна обдарована школярка Ганна перетворилася на 15-річну підліткову матір-одиначку з недоношеною дитиною на руках, без коштів на існування та без даху над головою?

Питання стендового блокнота В-3

Ситуаційне завдання 1:

Чому 14-річна обдарована школярка Ганна перетворилася на 15-річну підліткову матір-одиначку з недоношеною дитиною на руках, без коштів на існування та без даху над головою?

Ситуаційне завдання 2:

Чому Суліко була абсолютно невідгодована до такої важливої події у своєму житті?

Попросіть учасника з першої групи коротко переказати своє ситуаційне завдання для другої групи та відповісти на питання, вказане на стендовому блокноті В3. Попросіть кого-небудь з добровольців записувати відповіді на стендовому блокноті. Потім нехай друга група виконає те саме. На презентацію кожної групи по 10 хв. (всього 20 хв.)

В кінці можна відкрити дискусію. Використовуйте перелік контрольних перевірок, щоб приділити особливу увагу питанням, вперше зачепленим при обговоренні ситуаційних завдань. 5 хв.

КОРИСНА ПОРАДА

У даних ситуаційних завданнях особлива увага приділяється декільком проблемам, включаючи:

- Нерозуміння питань статевого та репродуктивного здоров'я підлітками з одного боку, та їх батьками й оточуючими дорослими – з іншого.
- Малодоступність інформації та послуг у сфері статевого та репродуктивного здоров'я для підлітків.
- Політика шкіл відносно вагітності учнів, яка негативно позначається на житті учнів у різних аспектах.

Захід 5-2 – 10 хв.

Мозковий штурм

Прикріпіть заздалегідь підготовлене питання на **стендовому блокноті В-4** та прочитайте його вголос для учасників.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНО В-4

Фактори, що ускладнюють вільний доступ підлітків до інформації у сфері статевого та репродуктивного здоров'я?

Попросіть кожного з учасників дати відповідь на питання, коротко пояснюючи, чому вони вважають, що заходи, запропоновані групою, могли б допомогти Ганні та Суліко. Відповіді записуйте на фліпчарт, розділяючи їх у колонки за різними умовами, в яких планувалося проведення заходів (наприклад, вдома, у школі, у медичній установі) або різними людьми, які могли б узяти проведення цих акцій на себе (наприклад, батьки, старші брати та сестри, вчителі та медичні працівники). У процесі записів можна проводити дискусію. Наприкінці заняття підкресліть, що порушені питання розглядатимуться у подальших модулях для продовження теми статевого та репродуктивного здоров'я.

Заняття 6

Огляд модулю

10 хв

Мета заняття

- Зробити огляд та обговорити відповіді за результатами робочих аркушів вибіркової перевірки, заповнених на початку заняття
- Зробити огляд по цілях модулю та коротко підвести підсумок по ключових моментах заняття
- Нагадати учасникам, записати питання, що хвилюють їх, на дошці актуальних проблем і зробити відмітку на шкалі вимірювання настрою.

Захід 6-1

Огляд робочих аркушів вибіркової перевірки

Попросіть учасників дістати робочі аркуші вибіркової перевірки, заповнені на початку модулю (додаток 1).

Помістіть порожні робочі аркуші вибіркової перевірки один за іншим на стендовий блокнот і розгляньте кожен по черзі, запитуючи учасників, не хотіли б вони змінити свої відповіді, а якщо так, то з якої причини.

Попросіть учасників поглянути на відповіді, які вони дали раніше, і подумати, не хотіли б вони їх поміняти. Поясніть, що учасники можуть поділитися своїми відповідями з іншими, але лише за власним бажанням.

Захід 6-2

Огляд цілей

Зупиніться ще раз на цілях модулю (слайди В1-1 і В1-2) та попросіть учасників поставити завершальні питання та дати останні коментарі.

СЛАЙД В 1

Цілі модулю

- Описати тенденції, що стосуються початку пубертального періоду та віку вступу до шлюбу
- Перерахувати фактори, що впливають на початок раннього статевго життя підлітків
- Визначити захисні фактори і фактори ризику, що впливають на статеве життя підлітків

СЛАЙД В 2

Цілі модулю

Перерахувати основні наслідки раннього вступу підлітків у незахищені статеві стосунки
Визначити фактори, що ускладнюють вільний доступ підлітків до інформації та послуг у сфері статевго та репродуктивного здоров'я

Особливо зупиніться на таких питаннях, розглянутих протягом модулю:

- Активне статеве життя серед підлітків – це не незвичайне явище. Вона існує в різних умовах.
- За відсутності засобів захисту статеве життя може призвести до ряду проблем, наприклад до ранньої вагітності та захворювань, що передаються статевим шляхом, зі всіма витікаючими ускладненнями.
- Цілий ряд факторів сприяє появі проблем у сфері статевого та репродуктивного здоров'я підлітків. Сюди можуть бути віднесені фактори зовнішнього середовища, наприклад, фактори, що ускладнюють вільний доступ підлітків до інформації та послуг у сфері статевого та репродуктивного здоров'я, а також фактори безпосереднього середовища оточення, наприклад, вплив однолітків.
- Медичні працівники несуть відповідальність за надання підліткам інформаційних і медичних послуг у сфері статевого та репродуктивного здоров'я та з інших питань.

Захід 6-3

Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ІЩОП)

Попросіть учасників дістати свої Індивідуальні Щоденники Орієнтаційної Програми (ІЩОП).

Повесьте **стендовий блокнот В 5** на дошку та попросіть учасників записати три основні уроки, винесених з даного модулю, та три зміни, які вони планують внести до своєї роботи з підлітками, щоб на практиці запровадити знання, набуті на семінарі

СТЕНДОВИЙ БЛОКНО В-5

- Назвіть три найбільш важливих висновки, винесених Вами у результаті участі в модулі
- Перерахуйте три пункти при роботі з підлітками, які б Ви хотіли реалізувати при поверненні на своє робоче місце

Поясніть учасникам, що дуже важливо щодня вносити записи до своїх індивідуальних щоденників ОП, тому що ця інформація згодиться їм під час завершального модулю.

Захід 6-4

Нагадування та закриття

Нагадайте учасникам поставити відмітки на Шкалі вимірювання настрою та переглянути Дошку актуальних проблем, перш ніж завершити роботу.

ДОШКА АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

- Попросіть учасників записувати будь-які питання, що виникають у ході роботи, для обговорення їх у ході семінару. Нагадайте учасникам приділити час читанню посібника, в якому може виявитися корисна та цікава для них інформація.
- Надайте необхідну інформацію учасникам про час і місце проведення наступного модулю.
- Подякуйте учасникам за їх роботу
Подякуйте учасникам за їх роботу.

Орієнтаційна Програма «Здоров'я Підлітків» для Медичних Працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам.

Додаток 1

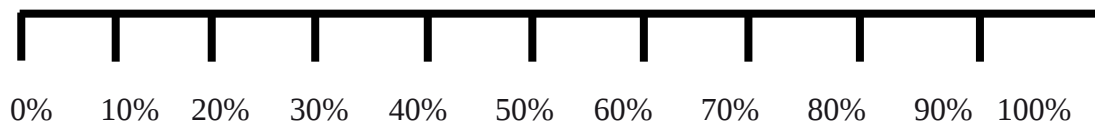
Вибіркова перевірка

Заняття 1: Захід 1-2

ВИБІРКОВА ПЕРЕВІРКА 1

На вашу думку, який відсоток підлітків чоловічої статі живе статевим життям до 15 років?

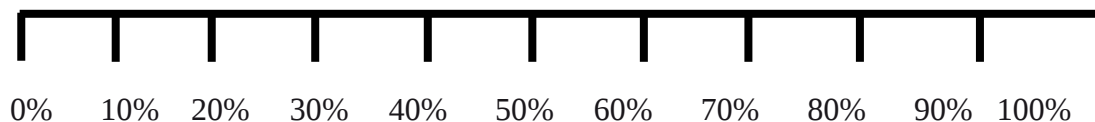
Будь ласка, поставте відмітку, відповідну вашій відповіді на лінії

ВИБІРКОВА ПЕРЕВІРКА 2

На вашу думку, який відсоток підлітків жіночої статі живе статевим життям до 15 років?

Будь ласка, поставте відмітку, відповідну вашій відповіді на лінії

ВИБІРКОВА ПЕРЕВІРКА 3

Підлітки починають жити статевим життям, тому що...

Будь ласка, заповніть порожні місця

... вони бачать подібні приклади у фільмах

ВИБІРКОВА ПЕРЕВІРКА 4

Чи мають можливість підлітки Вашого регіону отримати інформацію та медичні послуги зі статевого та репродуктивного здоров'я?

Будь ласка, відповідайте на питання і поясніть свою відповідь

Так, тому що...

Ні, тому що...

Не знаю...

Не впевнений...